GROU

Prijsverkenning door Grouw, ons archipeldorp

Deze week wandelden we door Grouw, ons archipeldorp. Archipeldorp omdat onze kern gebouwd is op door vaarten en sloten omgeven eilandjes. Naam Grouw heeft ook te maken met water: betekent „aangeslibd, gegroeid" land. Woord Grouw is verwant met Friese woord „groede" (litteken) ook aaneengegroeid.

Grouw is gemakkelijk bereikbaar voor automobilisten en niet-autobezitters. Beginnen onze tocht bij Carel van Roordaschool aan rechterkant van Stationsweg (parkeerruimte). Na honderd meter rechts gemeentehuis van Idaarderadeel (1942, gebouwd onder architectuur van Kropholler) en gedenksteen voor tien Grouwster oorlogsslachtoffers, van wie eerste sneuvelde toen Nederland drie dagen in oorlog was en laatste drie dagen vóór capitulatie van Duitsers.

Gemeentehuis herbergt ook Grouwster oudheidkamer ('s zondags gesloten). Wie honderden munten rug aan rug ziet liggen neemt voortaan klaagzangen van burgemeester Vrijling over tekort aan gemeentefinanciën met korreltje zout. Naast gemeentehuis gereformeerde kerk met pas aangebouwde recreatiegebouw „De Boei" (echte en opvallend in rood, wit en blauw geschilderde boei in tuin). Aan andere kant van weg coöperatieve zuivelfabriek „Grouw" en direct daarnaast hoofdingang van Halbertsma's Fabrieken voor Houtbewerking NV met verbodsbordje voor pijp en sigaar. Sigaret ontbreekt, maar nog onlangs ondervonden twee werknemers op gevoelige wijze, dat ook die verboden is (volgens cao).

Rechts van weg Wilhelminapark, vandaar dat straat (beetje overdreven) Parkstraat heet. Vlak naast ingang van park borstbeeld van dokter Eeltsje Halbertsma, dichter o.a. van „Rôlje, rôlje" met dat vreemde woord er in: myriaden (tienduizendtallen, ontelbare menigten). Park is 's zondags open van elf tot zonsondergang. Rechtdoor vernauwt weg zich. Op kruispunt rechtsaf, mr. P. J. Troelstrawei in. Aardige straat met aan rechterkant bejaardencentrum „Friesmahiem", waarvan mr. A. M. Joekes als minister van Sociale Zaken eerste steen legde op 23 juni 1951. „En in den avond zal het licht zijn", staat op gevelsteen. Lopen rechtdoor, kruisen Oostergoostraat (voorrangsweg), zien rechts grote kleuterschool met mozaïek met vogels, bloemen, vlinders en kat. Tegenover school, aan andere kant van weg dus, woonhuis van burgemeester Vrijling als u dat weten wilt. Rechtdoor maar weer. Links huis „It kin krekt", met daarnaast huis „Sa is't", in midden latend wat 't nou krekt is. Nog steeds rechtdoor tot Prinses Margrietkanaal. Dan linksaf (Prinses Beatrixweg) en later wéér links Prinses Wilhelminastraat in. Dan rechtsaf Oostergoostraat in. Via Paviljoenstraat (rechts) komen we op Meersweg, die we linksaf volgen langs Theehuis (met fraaie ijspegels — als ze er nog hangen). Is allemaal rust en stilte daar langs Pikmeer. Gaan nu richting centrum: langs jeugdherberg „Oer't hout" („hout", bruggetje, is er al lang niet meer) en daarnaast werkplaats van koperslager Buikstra. Zijn zo'n beetje in artistieke buurt van Grouw: vlakbij koperslagershuis is „La maison de Peintre", waarin vier Grouwster jongelui in hun vrije tijd schilderkunst beoefenen. Op kruispunt rechts, richting kerk. Toren van oude Sint Pieter staat in steigers: „waarmerk" van Grouw wordt grondig hersteld. Dóór het hek met daarboven „Tege quod fuit" („bedek wat geweest is", dat wil zeggen: het verleden; is namelijk kerkhof) en loop rechts om kerk (twaalfde eeuw, deels nog van tufsteen). Leuk hoekje Grouw. Aan andere kant weer poortje met spreuk: „Quod erit rege" („beheers wat zal zijn", de toekomst). naar merkwaardige vlondertjes en Doorlopen tot kade, kijk even rechts dan linksaf naar hotel „Oostergoo", vanwaar men breed gezicht heeft over de Grouw en over „overzeese gebiedsdelen" van Halbertsma. Door Raadhuisstraat — loopt recht op oude raadhuis aan, naast Halbertsma-cantine — met links en rechts gevelsteen. Links in winkel van heer S. Blaauw steen gewijd aan „master C. Wielsma" (Fries volksschrijver, voordrager, voorzitter Ald Selskip) en rechts gevelsteen in huis van 1782. Komen op Halbertsma's Plein en zien links even om hoekje naar postkantoor, waarin twee forse stenen, die aan bruorren Halbertsma herinneren: daar zijn ze geboren. Steken nu Halbertsma's Plein (It Grien) school. Daar weer rechtsaf naar uitgangspunt.

over — muziektent links laten liggen — en zijn wéér in stuk Raadhuisstraat, want die loopt óver Plein en maakt knik naar links. Rechts woning van enige Grouwster professor: heer Bergini, illusionist, buikspreker en poppenkastspeler. Op driesprong (om modern winkelpand heen, dat verschrikkelijk deformeert in Grouwster geheel) rechtsaf en terug naar kruispunt bij oude

Wáár in Grouw? Oplossing per briefkaart vóór woensdagavond bij redactie LC. Vermelding van naam bewoners van huis niet verplicht.

Dit is wandelingetje van uur. Wilt u wat langer in Grouw toeven, ga dan nogeris wat steegjes verkennen. B.v. van Halbertsma's Plein binnendoor naar begin van hoofdstraat. Zijn veel meer ommetjes te maken zonder kans op verdwalen, want oud-Grouw is niet meer wat 't was; groot is het niet en ergens komt u wel weer op bekend terrein.

Dit is weer prijskuier, dat wil zeggen: u kunt boeken- of platenbon winnen als u vóór woensdagavond per briefkaart aan redactie Leeuawrder Courant meldt, waar bijgaande foto is genomen. Vermelding van naam van bewoner van huis is niet verplicht.

De Birdpont vaart niet, dat is uw schuld dames

De „Achttien dames" uit de Bird zijn gister opnieuw op het gemeentehuis in Grouw geweest om te pleiten voor een betere pontverbinding over het Margrietkanaal tussen de Bird en Grouw. Zij kwamen de gemeente hulp vragen voor de uitbreiding van de pontdiensten in de avonduren. Burgemeester K. J. Vrijling gaf kort en goed te verstaan, dat de gemeentelijke financiën niet toelaten meer geld aan de pont te spenderen, en als de bewoners van de Bird meer diensten willen hebben, dan zullen ze daarvoor zelf moeten betalen in overleg met de pontwachters. Er is jaarlijks reeds een bedrag van 1100 gulden beschikbaar, maar de Birdbewoners kunnen niet tot overeenstemming komen met de pontwachters.

Mevr. F. Snoek-~~Bremer~~ Brander, die ook deze keer de leiding van de dames had, schetste de moeilijke situatie bij de pont en de daarbij behorende schouwen. Soms zwemmen de kinderen over het kanaal, wanneer de schouwen alle aan een kant van het kanaal liggen. De avond te voren was er nog iemand uitgegleden en in het water gevallen. Zij meende, dat de regeling van de ponttijden de bewoners van de Bird buiten de gemeenschap sluit. Velen denken er reeds aan om hun lidmaatschappen in Grouw op te zeggen. Het Margrietkanaal, dat er met goedkeuring van Idaarderadeel gekomen is, heeft de bewoners van de Bird afgesloten. Burgemeester Vrijling, geflankeerd door de wethouders Wartena en De Jong, de gemeentesekretaris en de direkteur van gemeentewerken, wees op de grote financiële moeilijkheden waarin de gemeente verkeert. De gemeente kan aan heel veel noodzakelijke dingen niet toekomen door gebrek aan geld. Hij meende, dat de bewoners van de Bird financieel reeds bevoordeeld werden boven andere inwoners van de gemeente. De pont kost de gemeente nu jaarlijks reeds 1250 gulden per huishouding in de Bird, terwijl er een tekort op de begroting van de gemeente is van een ton. Maar de pont kan wèl varen in de avonduren, wanneer de Birdbewoners tot overeenstemming kunnen komen met de pontwachters. Als er levensgevaar in het geding is, dan ligt het binnen het bereik van de Birdbewoners om nog dezelfde avond de pont te laten varen. Het geld daartoe kan echter niet van de gemeente komen en de burgemeester kende ook de hogere instanties niet, die daarvoor geld beschikbaar willen stellen.

De burgemeester waarschuwde de Birdbewoners hier voort te gaan met het intrappen van eigen ruiten en de pontwachters niet op de kast te jagen. Wethouder De Jong merkte nog op, dat er mensen in de Bird zijn die suggereren, dat er hogerop nog wel geld te krijgen zou zijn voor de pont en dat de gemeente niet mee zou willen werken om dat geld binnen te krijgen.

„Dat heb ik niet gesteld", zei mevrouw Snoek. Burgemeester Vrijling meende tenslotte, dat deze zaak niet opgelost wordt met emotionele bellenblazerij. De Birdbewoners dienen met konkreter voorstellen te komen. De pont kan nu vier avonden per week varen door het geld, dat de Birdbewoners bijeen hebben gebracht, maar zij willen zeven avonden varen op kosten van de gemeente en nu vaart de pont niet. Dat is uw schuld, zo voegde hij de dames toe.

Haansmole

B. en w. van Idaarderadeel raakten gister op het gemeentehuis te Grouw in de slag met de „achttien dames" uit de Bird. Met opgeheven arm betoogt mevrouw F. Snoek-Brander voor de belangen van de Birdbewoners.

Van harmoniekorps naar koperorkest

„Apollo" in Grouw blij met nieuwe instrumenten

„In b. en w. hebben wij tegen elkaar gezegd: 't Zijn toch kerels", zo verklap-e burgemeester K. J. Vrijling van Idaarderadeel gisteravond in hotel „Oosterboo", toen hij het corps „Apollo" in Grouw haar nieuwe instrumentarium aanood. „Want er is toch moed voor nodig om een punt onder het verleden te zetten, de oude instrumenten aan de kant te doen en volledie opnieuw te beginnen". Apollo verandert, zoals wij reeds gisteren schreven, van een harmoniecorps in en brass-band.

De Grouwster muzikanten kwamen an het laatste concours teleurgesteld uis. En toen ze later het juryrapport toegezonden kregen, was er alle eden om de moed helemaal in de choenen te laten zakken. De prestaies van het korps waren beneden peil ebleven, zo stond hierin te lezen, en vilde het Grouwster harmoniecorps ts bereiken, dan was het noodzakejk eerst het oude instumentarium aan e kant te doen. De moeilijkheden staelden zich op, toen ook de dirigent an het korps, de heer J. Diederen zich enoodzaakt zag voor deze functie te edanken en men aanvankelijk geen opolger wist te vinden.

Toen er tenslotte een nieuwe direceur was gevonden in de heer J. Kuiers, vatten bestuur en leden nieuwe oed. Het hele korps zou moeten worn gereorganiseerd en nu er toch nieuve instrumemten moesten worden aaneschaft, was de vraag welke. Dirient Kuipers is een man, die vol is an brass band muziek en na overleg et het bestuur werd dan ook besloten, at zou worden overgegaan tot de aanchaf van de goede (en dure) Bessonnstrumenten. In de kas van Apollo zat og ongeveer *f* 3.500, die voor de aanoop van de instrumenten zouden kunen worden gebruikt. Veel te weinig iteraard om de 25 nieuwe instrumenen, die ongeveer *f* 21.000 kosten van te etalen, maar het begin was er. Er werd en actie gehouden onder de inwoners an Grouw, die nog eens *f* 5.500 opracht, zodat het tekort uiteindelijk nog 12.000 was. „'t Zijn toch kerels", vonen b. en w. van Idaarderadeel toen et bestuur van het korps vroeg of et gemeentebestuur zich garant wile verklaren voor de rente en aflossing an een lening van *f* 12.000, die zou moeen worden gesloten. Het gemeentebetuur was gaarne bereid mee te weren en evenzo het bestuur van de Nutspaarbank in Grouw, die het geld leene op zeer acceptabele voorwaarden.

De Grouwsters konden zich gisteravond uiteraard nog niet op hun nieuwe instrumenten laten horen. Dat zal ook geruime tijd duren. Alle 25 nieuw angeschafte instrumenten waren op het podium tentoongesteld, waar ze door e leden van Apollo en veel andere muiekliefhebbers worden bewonderd. Wie an de Grouwster muzikanten nog niet elemaal overtuigd mocht zijn, is dat isteravond wel geworden. De enige rass-band uit Friesland, de christeijke muziekvereniging „Excelsior" uit Surhuizum was naar Grouw gekomen m onder leiding van haar dirigent, de heer S. de Boer, te laten horen, wat er uit zo'n koper-orkest te halen is. De prestaties vielen bij de aanwezigen zeer n de smaak. De dirigent had met zorg een aantal werken en werkjes uitgezocht en maakte van de gelegenheid gebruik af en toe iets over de verschillende instrumenten van een brass band te vereellen.

Voorzitter K. Klaas Wapstra van Apollo laat aan burgemeester Vrijling (rechts) en dirigent Kuipers (links) één van de 25 nieuwe instrumenten zien. 6 okt. 1964

Joh v.d. Schaaf Eelke v.d. Made

Jan Deelstra Jg. Palstra

I 1920

andries de Winkel
Jaukt Bakker Jan Boerke Arend Bergsma
Jan Sjoerdsma
Kryn Sisser Jock. Nieuwenhuis
alb. Sisser
Rintje Bauma Herre Nydam Klaas de Jong Sint de Jong Kest Talman
Jelle Sytsma Age Jonkes

No	Naam	No	Naam	No	Naam
1	Gerrit Sytema	17	H. Roelofsen	33	Gerben - Boonstra
2	Gjaet Smit	18	S. Duiker	34	G. Rodenburg
3	H. Boerke	19	D. Bijlsma	35	Jac. de Winkel
4	Oe. Brinsma	20	Jan de Haan	36	Jan Gorter
5	Henne Nydam	21	?	37	Jan Stellingwerf
6	Jan Deelstra	22	Sake - Roodbergen	38	Tiemen Sytema
7	Menno de Jong	23	Marten v.d. Veer	39	H. Kontinga
8	Alb. Visser	24	Teade Hilverda	40	Kees de Jong
9	H. Hoeneveld	25	Hidde Sytema	41	Marten Kuiper
10	Sipke - Postma	26	Durk v.d. Veer	42	Pieter Roodbergen
11	Roel - L. Visser	27	Pieter Jonker	43	Pieter Kontinga
12	Joh. v.d. Wal	28	Jisk Kuiperbar	44	Anne Hoeneveld
13	Klaas Bijlsma	29	Marten Hoeneveld	45	Douwe de Wind
14	Sake y Sytema	30	Wiepke v.d. Kooi	46	Anne Postma
15	?	31	Wiebe Postma		
16	H. Piekema	32	Jan Hoerdsma		

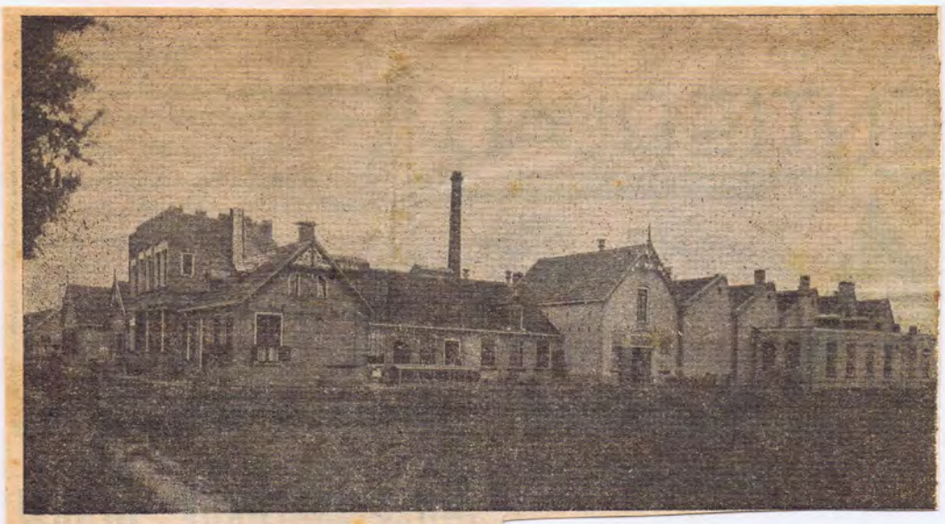

Hjirby in foto fan it folk fan v
Ploeg foar sa'n 45 jier.
Efterste rige fan lofts nei rjocl
Karel Henke, Sibe Sybesma, J. v.
Made, H. v. d. Vlerk, P. v. d. Veen,
de Haan, Tj. Bijlsma.
Twadde rige: Tj. Koopmans, H
Witteveen, S. W. v. d. Schaaf, Tj.
Vries, Kl. v. d. Meer, R. v. d. Sch
Tredde rige: G. v. d. Schaaf, B. Je
ma, Joh. v. d. Zwaag, Sibe Jellema,
H. v. d. Schaaf, K. v. d. Berg.
Foarste rige: S. Boonstra, F. Wiers
W. de Vries.
Forskate fan dizze binne net mear
wêzen.

Dizze foto's binne út Van Stralen
archyf. Der sille mear folgje.

Twa nijsgjirrige foto's.

Dêr't aenstouns yn fredige túntsjes oan de Stasjonswei de apel en parrebeammen yn 'e bloei stean sille, hat earen in plak west dêr't de klank fan de hammers op it stiel de toan oanjoegen. Dat wie doe't it fabryk fan de Fa. v. d. Ploeg dêr noch stie. Om 1900 binne set, is dit bidriuw yn 1917 oerpleatst nei Apeldoarn. Brânspuiten, brânkasten en alles foar de súvelyndustrie wie de haedsaek.

SEPT 1917

Op 't meast ha hjir in 90 man wurke.

Twa wenhuzen, dat fan de famylje Goarter en dat fan Wester binne der noch fan oerbleaun.

Janneke Radsma

Tyroler
1913

Ale Kerkhof

Ytk Andringa

(groep 12)
Allegorische afdeling

Op 10 nov. 1899 vond Molenaar van het „spantsje" zijn bruid

Nu 90-jarige bruid zag haar man voor 't eerst op toneel

(Van een onzer verslaggeefsters)

GROUW – Vandaag vieren Simke Tjerks Molenaar en Willemke Molenaar-Gosses hun 65ste huwelijksdag. Beiden zijn 90 jaar, hoewel de heer Molenaar de baas blijft met ruim 3 maanden, want hij is op 14 mei jarig en zijn vrouw op 19 augustus. Het huwelijksfeest wordt in besloten familiekring gevierd en dat wil zeggen dat er 2 zoons en 2 dochters zullen komen met hun gezinnen. Daar zijn dan bij 5 kleinkinderen en 3 achterkleinkinderen.

Simke Molenaar, die zijn levenlang in Grouw heeft gewoond, haalde zijn bruid uit Beetsterzwaag. Zij kwam in juli 1897 voor het eerst naar Grouw en Simke nam haar mee uit zeilen. Dat was voor — toen nog — mejuffrouw Gosses een geheel nieuwe ervaring, want in Beetsterzwaag kon zoiets nu eenmaal niet en van zeilvakanties had ook nog haast niemand gehoord.

De heer en mevrouw Molenaar weten dan ook nog te vertellen dat zij die hele mooie zomerse dag het Pikmeer slechts behoefden te delen met één andere boot.

Op 10 november 1899 trouwden ze in Beetsterzwaag.

Veel oudere mensen zal bovenstaande foto niet onbekend voorkomen. Dit is het „spantsje" Krisp en Molenaar dat tussen 1904 en 1926 triomfen vierde op veel podia. Simke Molenaar (links) is inmiddels 90 jaar en vandaag 65 jaar getrouwd. Lambertus Krips overleed in 1951.

„Spantsje" met Krips

Simke leerde zijn vrouw kennen in hotel De Klok dat nu nog bestaat. Hij kwam daar om voor te dragen, want de 90-jarige heer Molenaar is de helft van het duo Rozema-Molenaar dat van 1895 tot 1899 op vele plaatsen triomfen vierde en de helft van het „spantsje" Krips en Molenaar dat tussen 1904 en 1926 duizenden mensen de tranen van het lachen in de ogen heeft gebracht.

Dit duo was in die jaren bekender dan het gezelschap Tetman de Vries en Rients Gratama nu bij elkaar. Zij droegen niet alleen voor in Friesland, ook ver daarbuiten stonden zij op de planken voor Friese verenigingen.

De krantenverslagen uit die dagen meldden succes na succes en ook nu nog zullen veel oudere mensen zich het span herinneren.

Freule Cornelia

Mevrouw Molenaar heeft freule Cornelia persoonlijk gekend. Freule Cornelia van Linden, die leefde van 18 mei 1860 tot 26 mei 1880 had in de tuin van het huidige kinderrevalidatiecentrum Lyndensteyn van de Corneliastichting een apotheekje. Mevrouw Molenaar weet zich nog te herinneren hoe de aan rug-tbc-lijdende freule medicijnen en snoep uitdeelde waar zij dat nodig vond en aan iedereen die er om vroeg.

Maar zeilmaker Simke Molenaar haalde haar weg uit het bosrijke Beetsterzwaag en bracht haar naar het waterrijke Grouw, waar de reeds honderden jaren oude zeilmakerij van de Molenaars staat.

De heer Molenaar is ongetwijfeld een goed zeilmaker geweest, maar bekender en beroemder was hij door zijn toneelloopbaan, die hij in 1895 begon samen met Meint Rozenga. In die tijd speelden de heren Winterjounenacht hoewel vooral Simke Molenaar dikwijls niet als heer te herkennen was omdat hij zich vrouwenkleren en vrouwenmanieren moest aanmeten.

Nooit een pruik

Hij is — ook in later jaren — vaak beticht van het dragen van een pruik. Maar dat was niet waar. Nu nog, op zijn 65ste trouwdag, nu hij de 90 is gepasseerd, heeft hij een kuif spierwit haar. Vroeger was die kuif veel voller, zodat hij nooit een pruik nodig heeft gehad.

In 1900 speelde hij met een zekere Kijlstra en in 1904 kwam hij voor het eerst op de planken met Lambertus F. Krips. Samen vormden zij het beroemde „spantsje" en het gelijknamigeliedje is nog wel eens te horen voor de RONO. En een man, die kortgeleden uit Transvaal over kwam naar zijn familie in Rottevalle wist te vertellen dat dit nummer daar nu een top is.

Lambertus Krips overleed op 76-jarige leeftijd in 1951. Toen traden de beide heren al lang niet meer op, maar wel wist half Friesland nog te vertellen wie het waren.

Dat de heer en mevrouw Molenaar niet bang voor het water zijn bewijst wel het feit dat zij 3 weken geleden nog met de motorboot aan het varen zijn geweest. In de zeilmakerij zwaait op het ogenblik een zoon van het echtpaar de scepter.

Dit zijn de heer en mevrouw Molenaar uit Grouw die vandaag 65 jaar zijn getrouwd. Beiden zijn 90 jaar, maar Simke Molenaar is de baas want hij is ruim 3 maanden ouder.

„Sipke Eigen Haard" liet Grouw fonds na

„It jild hie him yn 'e macht". Dat vertelt mevrouw Trijntje Postma—Hallema (53) over haar oom Sipke Postma, die op 25 november 1960 op 83-jarige leeftijd overleed. Sipke Postma, die zijn hele leven in Grouw heeft gewoond en altijd vrijgezel is gebleven, was inderdaad een zuinig man. Als hij in Leeuwarden boodschappen wilde doen, al ging het maar om een kaartje stopgaren, dan wandelde hij naar de Friese hoofdstad. Bus en trein waren hem te duur. Toch was deze Grouwster zonderling allerminst een vrek. Bij bepaalde gelegenheden was hij beslist royaal en zelfs heeft hij een Stichting Sipke Postmafonds in het leven geroepen, waarvan de baten bestemd zijn voor alleenwonende min- en onvermogende Grouwsters.

Jarenlang werkte de heer Postma op „it houtsjefebryk" (Halbertsma's Fabrieken voor Houtbewerking NV). In de dertiger jaren kreeg hij (als vrijgezel) tegelijk met heel wat anderen ontslag en dat was iets, dat Sipke Postma niet kon billijken. Hij groette de directeur, de heer H. Halbertsma, op straat niet meer en had geen goed woord voor zijn voormalige werkgever over. Dat veranderde, toen de heer Postma op de Stationsweg kwam te vallen en zijn heup brak. Hij lag daar hulpeloos op straat en wie bracht het slachtoffer naar huis? Dat deed de heer H. Halbertsma, die toevallig met zijn auto langs kwam..

Sipke Postma heeft later nooit weer een baan gehad. Ondanks dat wist hij flink te verdienen, onder meer met zaken doen. Hij spaarde een flink bedrag bij elkaar van zo ongeveer tussen de tachtig- en negentigduizend gulden. Het geld belegde hij in onroerende goederen. Zo kocht hij een boerderij te Friens, een paar huizen te Roordahuizum en Warga en een stuk of wat in Grouw. Het huis, dat hij zelf bewoonde, versierde hij met de woorden „Eigen haard is goud waard" en bij de Grouwsters is de heer Postma dan ook nog bekend als de Sipke Eigen Haard. Ondanks het feit, dat hij dit alles en hier en daar ook nog wat stukjes land had gekocht, bood hij de gemeente een onderhandse geldlening aan ter verbetering van één van de Grouwster straten. Een deel van dit geld bestemde hij later voor de Stichting Sipke Postma fonds.

Aan de zuinigheid en „kloekens" van de heer Postma hebben de Grouwsters dus dit Fonds te danken. Brandstof kocht de heer Postma vrijwel nooit. Hij verzamelde brandhout. Twee van zijn woningen in Grouw waren er mee volgestopt tot in de nok. Hij leefde van brood, dat in melk en later zelfs in water werd gedrenkt. Warme maaltijden gebruikte de heer Postma zo goed als nooit. Forse lagen rubber onder de klompen moesten deze tegen slijten beschermen.

Het geld heeft Sipke Postma niet gelukkig gemaakt. In het laatst van zijn leven was hij bang, dat men het op zijn geld had gemunt en er niet voor zou terugdeinzen hem tegelijk van het geld en van het leven te beroven. Hij sloot zich op in zijn woning en kwam weken lang niet meer buiten. Met te goeder naam en faam bekend staande personen voerde hij in enkele gevallen nog een gesprek door de brievenbus, maar langzamerhand stierf alle contact met de buitenwereld af. Toen de deur van de woning een week of drie hermetisch gesloten was gebleven, besloot men in te grijpen. In het huis werd op alle mogelijke plaatsen geld gevonden. Bijna verdween een papieren zak met 27 briefjes van honderd gulden op de vuilnisbelt. Ook kwamen dertig gouden tientjes te voorschijn. Hij werd nog een paar weken verpleegd in het ziekenhuis te Heerenveen en overleed toen.

Dat Sipke Postma niet alleen aan zich zelf dacht, blijkt dus uit het door hem in het leven geroepen Sipke Postmafonds. Het stichtingskapitaal is aanzienlijk en van de renten daarvan kunnen dus on- of minvermogende Grouwsters profiteren. Zij moeten verder ongehuwd zijn en alleenwonend. De laatste bepaling sluit alle bewoners van het bejaardencentrum „Friesma-hiem" te Grouw uit. Bovendien mag men in principe anders geen inkomen hebben dan de aow. Maximaal mag per jaar slechts tweehonderd gulden worden bijverdiend wil men toch voor een uitkering in aanmerking komen. Die uitkeringen bedragen zestig, veertig of twintig gulden. In verband met de in de stichtingsacte opgenomen beperkende bepalingen zien de regenten maar nauwelijks kans de jaarlijks gekweekte rente uit te keren. Verleden jaar profiteerden veertien personen van het Sipke Postmafonds, voor dit jaar kunnen nog tot 1 maart verzoeken tot uitkering worden gedaan bij notaris W. Vellinga, een van de vijf regenten van het Fonds, waarvan burgemeester K. J. Vrijling van Idaarderadeel ambtshalve voorzitter is.

1919

1920

In hotel ,'s Lands Welvaren treedt de hypnotiseur Morini op. De proeven slagen alle. In Wartena is op 14 januari het electr. gemaal van de Groote Krite officieel in gebruik gesteld. Behalve het bestuur bestaande uit de heren J. D. Nauta, M. T. de Boer, J. Kooistra, S. Jorna en J. W. de Visser, waren ook aanwezig de Commissaris der Koninging, baron van

Harinxma thoe Slooten en hoofdingenieur Wouda. Op 6 maart aanbesteding door de woningbouwvereniging van 40 woningen in Idaarderadeel. Op 10 maart 1920 wordt de olieslagerij van de Fa. H. Dijkstra en Zoon te Grouw geveild. Het fabrieksgebouw is in 1910 gesticht. Op de aanbesteding van de 40 huizen lopen de prijzen nogal uiteen. Twintig huizen te Grouw: hoogste L. de Ruiter, Heerenveen; laagste Gebr. Geveke, Leeuwarden (f 79.680,—). Even boven hem R. de Jong, Grouw (f 80.870,—). S. v. d. Vlugt heeft een ijzeren praam te huur voor een gulden per dag, risico voor de huurder. Tot hoofd der te stichten Ulo te Grouw wordt benoemd de heer J. P. Smit van Groningen. De oliemolen aan de andere kant van de Grouw gaat weg voor f 1.905,—; het schiphuis voor f 1.000,— aan dr Prins; de fabriek aan Kingma van Hantum voor f 7.051,—; R. Wester koopt een woning voor f 3.911,—. Op 19 maart vindt A. Sytema van Grouw het eerste kievitsei. Terwijl slager Koldijk te Oldeboorn zit te koffiedrinken, heeft men hem een aantal worsten uit de winkel gestolen. Op Paasmaandag willen de bakkers van Grouw niet bakken. In Terhorne arriveert op 29 maart de eerste ooievaar. Y. G. v. d. Bosch doet zijn zaak over aan G. Adema. Kapper Hauwenschild verplaatst zijn zaak naar Apeldoorn. Bij Joh. Elzenga boelgoed van kastelein-inboedel. De Raad van Idaarderadeel neemt een tapverbod van sterke drank op zondag aan. J. Bootsma, kleermaker, verplaatst zijn zaak naar de Kade in het huis eertijds bewoond door Tj. Uilkema.

Reünie oud-Grouwsters opnieuw groot succes

In een bijzonder hartelijke sfeer ontmoetten ruim honderdtwintig oud-Grouwsters elkaar zaterdagmiddag in het „Knooppunt" voor hun jaarlijkse reünie die ditmaal ruim twee keer zo veel bezoekers trok als de eerste bijeenkomst. Dit idee, uitgegaan van Rein Ladenius, conciërge aan een der gemeentescholen in Leeuwarden, bleek bijzonder aan te slaan bij de oud-Grouwsters in en buiten Leeuwarden; zelfs bezoekers uit Heemstede waren van de partij.

In de ruime hal van het „Knooppunt" lagen honderden herinneringen in de vorm van prentbriefkaarten, foto's en tekeningen van het oude Grouw op tafels uitgestald. „Sneupers" J. S. Riemersma en S. Wester hadden van het verzamelde materiaal een bijzonder interessante tentoonstelling samengesteld waaronder vooral het van 1 juli 1915 daterende „Register van Vreemdelingen" van hotel Oostergo bijzondere aandacht trok. Het bevat lofliederen op het goede oude Grouw waarbij de intekening van koningin Wilhelmina, prinses Juliana en prins Hendrik, door de toenmalige prinses Juliana, met gevoel voor historie van de datum 28 januari 1917 voorzien, een ereplaats inneemt.

Een knap vervaardigde serie dia's waren door de maker, de gemeenteambtenaar D. van der Mei uit Grouw, uit het gemeentearchief voor vertoning ter beschikking gesteld. De film over Grouw, in 1921 door operateur Okse van Poligoon in opdracht van de toenmalige bioscoopexploitant Tjibbe Dokter vervaardigd, leverde een grote bijdrage aan deze bijzondere bijeenkomst. De heer Dokter bleek met zijn vooruitstrevende en gedurfde idee om de Grouwsters naar zijn theater te trekken, de tijd ver vooruit te zijn geweest.

Ds. C. P. Hoekema, Doopsgezind predikant uit Heemstede, sprak als oud-Grouwster de aanwezigen toe, waarbij hij een bijzonder gevatte karakteristiek van de Grouwsters gaf". Ze zijn vooruitstrevend maar ook behoudzuchtig waarbij de oud-Grouwsters menen dat het tegenwoordige Grouw geen Grouw meer is". Hij noemde het een dynamisch dorp en ging uitvoerig in op zijn jeugdherinneringen en de spelletjes die in elk seizoen van aard verschilden. Hij besloot met een loflied op de meisjes van Grouw.

De heer Ladenius opende en sloot de bijeenkomst. Goede contacten met de culturele stichting „Grouw" die ter plaatse door de heer T. Hoekema, wetenschappelijk hoofdambtenaar in de Nedersaksische dialecten aan de Groningse universiteit, is opgericht ter verkrijging en bevordering van de belangstelling voor de oude en hedendaagse Grouwster cultuur zijn er mede de oorzaak van, dat deze reünie een groot succes werd.

Voor de tentoonstelling „Oud-Grouw" bestond zeer veel belangstelling.

1964

Barkle Bouma

Sietse Jonker

Sybren v.d. Sluys

Tike ....

Boonstra

1931

555 25 jier âld

Fries MOZAÏEK

Kunstzinnig houtsnijwerk van Grouwster Fokke de Vries

„Tillevisy is konkurrint"

DE HEER FOKKE DE VRIES uit Grouw heeft maar één grote concurrent en dat is de tv. Het aandacht trekkende beeldscherm heeft zijn productie aanmerkelijk doen dalen. Wij bedoelen de productie in de vrije tijd: prachtig houtsnijwerk, ragfijn uitgesneden benen molentjes (die „als gesmeerd" draaien) en met veel geduld gesneden reliëfs.

De heer De Vries werkt al jaren bij NV „Volma" in Grouw als „allround" timmerman. Toen dit bedrijf nog niet een onderdeel van Stork in Hengelo was, is de heer De Vries een tijdje modelmaker geweest Dat was nog in de tijd dat met handen bijna alles gemaakt kon worden Dit gevoelige werkje wordt vandaag de dag ook al machinaal gedaan. Maar gelukkig kan de heer De Vries in zijn vrije tijd thuis compensatie zoeken.

„It healwize is, dat ik neat kwyt kin fan alles hwat ik meitsje. As ik in wurkstikje ôf ha, bin 'k der wiis mei. It is meastal hout, hwer't ik yn fykje. Mar ek wol bien. Bien is sinnich en biwurklik. It moat blikt wurde en it wol — as jo it hast klear ha — graech ynskuorre. En dàn giet it yn 'e kachel. Myn frou hat der dan stikem wolris hwer hwat útfiske".

„Ik ha altyd al graech hwat fijns meitsje wollen mei de hannen. Sa bin 'k ek in skoftke oan 't lesjaen west by 't jeugdwurk."

„Kniertje"

De heer De Vries laat kleine benen tonnetjes zien, prachtig uitgesneden tropische dieren, een robuuste leeuw, die een pronkstuk op het roer van een jacht zou zijn, paarden, herten, fijn gedreven koperen asbakken en reliëfs. Eén reliëf stelt voor de zo bekende Kniertje uit „Op hoop van zegen". Ook de vlucht naar Egypte van Josef en Maria is uit een ruw blok hout tevoorschijn gekomen.

De heer De Vries doet méér dan alleen artistiek werken. De stoelen en de theetafel, loodzwaar en oerdegelijk, zijn door „de baes sels" als het ware inelkaar geschoven, en bekleed. En dan die ingewikkelde schaarlamp! Niet met gekochte klinknagels zijn de houten schaarlatten bevestigd. maar met delen van (fiets)ventielen.

DIT IS DE HEER Fokke de Vries uit Grouw, die in zijn vrije tijd prachtig houtsnijwerk maakt. Hij is hier juist bezig een ruw stuk hout om te toveren tot een ranke, tropische vogel. Met de uitgesneden leeuw (rechts op de foto) heeft de heer De Vries 38 uren werk gehad. De heer De Vries maakt ook kunstvoorwerpen van been, reliëfs en — er tussen door — degelijke meubelstukken.

Toen de heer De Vries eens een frêle uitgesneden Afrikaanse hertensoort van hoornen moest voorzien, gebruikte hij hiervoor.... plastic waterleidingbuizen. Hij sneed er repen uit, boog ze, en gaf het de natuurlijke kleur en glans door het plastic met vlammen te bewerken.

Opleiding

„Ik woe wol graech, dat ik eartiids yn dit alles in goede oplieding hawn hie. Ik kin nou merke, dat ik een basis mis. As jonge — wy wennen to Roardahuzum — gie ik nei Ljouwert op de ambachtsskoalle Doe 't ik klear wie, krige ik in briif mei fan 't haed; ik koe wol hwat fierder leare, stie der yn. Mar ik ha it ding yn 'e bûse hâlden, ik woe der ôf!' oan 't wurk....

„Letter ha 't dy master frege hwerom 't er neat heard hie en doe kaem de aep út 'e mouwe fansels. Soms spyt dit my nou wolris. Mar je witte winlik dochs noait hwat it bêste west hat; wy ha it nou ek altyd goed hawn".

„Mei trije jier ha'k myn wurk der foargoed opsitten. Miskien ha 'k dan hwat mear tiid om to snijen. Jommer dat dy tillevisy sa'n oandacht freget".

„Maison de Peintre" in Grouw

Het „Huis de Schilderkunst" van vier jonge Grouwsters.

Vier jeugdige inwoners van Grouw, die allen als liefhebberij schilderen, hebben de beschikking gekregen over een eigen atelier. Aanvankelijk kenden de jongelui elkaar nauwelijks, maar toen ze van elkaars schilderactiviteiten hoorden, hielden ze deze zomer een tentoonstelling in de „âld skoalle" in Grouw. De expositie werd een succes. Er kwamen niet minder dan 675 bezoekers en de jongelui besloten ook in de toekomst samen te werken.

Nu hebben zij een oud pand aan de Doorbraak in Grouw van aannemer B. de Jong, dat ze „La maison de Peintre" hebben gedoopt, in gebruik mogen nemen. 's Avonds en ook de weekends zijn de jongelui, leerling-handzetter Jacob de Winkel (18), Gjalt Blaauw (19), werkzaam op het kantoor van de IWGL te Leeuwarden, clichémaker Jacob Broeksma (18) en autospuiter Anne de Boer (21) in hun atelier te vinden. Dat het de jongemensen ernst is met hun liefhebberij valt op te maken uit het feit, dat drie van hen de Kunstnijverheidsschool in Leeuwarden bezoeken. De bedoeling is de zolder van het „Huis der Schilderkunst" als expositieruimte in te richten.

Het thans afgebroken huis van de Schiffart.

Sa is der dan wer in stikje âld Grou ôfbrutsen om plak to meisjen foar hwat nijs. Ik bidoel it pand, biwenne troch De Schiffart.

In 75 jier lyn wiene it de Bouma's dy't ler in florisante timmersaek hiene. In ekhanneltsje en it agentskip fan de ouwerter krante hawwe der lange jier-n ûnderdak foun. Mannen as Bouke alkes, Sieberen Visser, Douwe de Wind oaren hawwe yn dy tiden harren rochje dêr fortsjinne.

Mei de timmersaek fan Jan Haites der wersoer de Zijlstra's en v. d. Schaaf op e Boerewâl wie it ien fan de doetiids linke timmerbidriuwen.

W.P.

1924.

In de raadsvergadering van 23 dec. 1923 wordt aan de heer D. van Gorkum, hoofd der school te Friens, eervol ontslag verleend. Stukken van de Baai en de Grou worden aan de N.V. Halbertsma verkocht.

Op 7 febr. houdt de heer Troelstra van Leeuwarden een lezing over de eigenschappen van de electrische stroom voor Volksontwikkeling. Volksontwikkeling te Wartena laat een lezing houden over: De aarde en haar mensen, door Ds. Nabel.

Jac. Westra, Frieslands gevierde humorist, treedt bij hotel Lands Welvaren op met een geheel nieuw programma. Medewerking verleent Van Zandbergen met zijn schitterende experimenten.

Tj. Dokter heeft auto-verhuur, 20 ct. per km., halen en brengen station f 1,—. Het bestuur VVV Grouw wil een betonpad aanleggen over de Wandelweg. Kosten 12 à 1300 gulden. Bij een tocht met melk naar de zuivelfabriek, zakt de twintigjarige Hendrik Luik op het Pikmeer door het ijs en verdrinkt. Neerlands grootste acteur, Louis Bouwmeester, 82 jaar oud, geeft een voorstelling met zijn groep in Oostergoo Opgevoerd wordt „Vriend Fritz". Hij wordt geweldig gehuldigd.

Op 22 april wordt de Terp Friens voor trammen geopend. Terpbaas is P. Jelle-ma, Roordahuizum. D. Halma te Grouw neemt de bakkerij van Tj. H. Boonstra over.

Reintsje Bokma Betten fan de slachtery yn 2 Lytse Buorren (lêste slachter wie dêr Jurrit Jellema)

De bern: Jurjen, Aaltsje!, Japke
m. m. Jan Terpstra
m. m. Jaap Riemersma

fierj.n.l.

Jaap Schuurmans, Jaap Okkema
Jan Sjoerdsma, Klaas v.d. Slugt
Hendrik v.d. Berg, Jaap Riemersma
Evert Tasma, Andries v.d. Meulen,
Gerrit Hondema, ~~Poed~~ Gerrit de Jong,
Hendrik Bylsma.

Tusken de bern: Sjoukje Stellingwerff

Op it plak fan de lapkewinkel fan erven Yska stet no de sauk fan Douma.
Yn ús tûd wie dêr winkelman Weekhoven
Bakkerij (Harmen Moed yn ús tûd)
earder Baas Popke v.d. Goot

Klaas v.d. Slugt (mei hoed) opefteraan
Sytse Kiist, Hansje Rokke
T. Bijlsma Jong Kijlstra
Lútsa Stellingwerff mei bôlekarre

Andries Andringa (mei pet) Jelle Pylman Hoaitje Kleefstra Jan Buwalda

mei hoed Anne Stellingwerff
dêrfoar Sjoukje Stellingwerff

Freerk Smit

F.F.F.

Janke Budsten Hiltsje Holtkap Gryt Stellingwerff

Gryt en Klaas v.d. Vlugt
Wieger Otter, Tjitte Visser,
Gjalt Smit, Sikke Kingma,
. . . .
Harmen Wittevveen
sitend: Reinder de Vries
Hette Boonstra, Freerk Smit
Anne de Jong Moed, Bouke
Stellingwerff, Ernst Wester
foar:
Jaap Riemersma, ...
. . . , ... , Anne
Wester, Gjibbe Hiemstra

Eftes: Jan Atema, Sybren Postma
Hindrik de Wreede, Harmen
Wittevveen, Jan Mulder, Fokke
Kerkhof, Sybe Ulkema, Sjouke Hondema,
Aaldert Kuipers, Tjeerd Breuinsma,
Klaas v.d. Vlugt, Frederik Terpstra,
Gjalt Smit, Gjibbe Hiemstra
foar: Bouke Stellingwerff,
Ernst Wester, Sikke Kingma,
Reinder de Vries, Freerk Smit,
Hette Boonstra, Jan Stellingwerff

Burgemeester Vrijling en de voorzitter van de Stichting Sportcentrum Grouw, de heer B. Bouma (met bril) voor de pas geopende deur van het clubgebouw. Links secretaris D. Yntema.

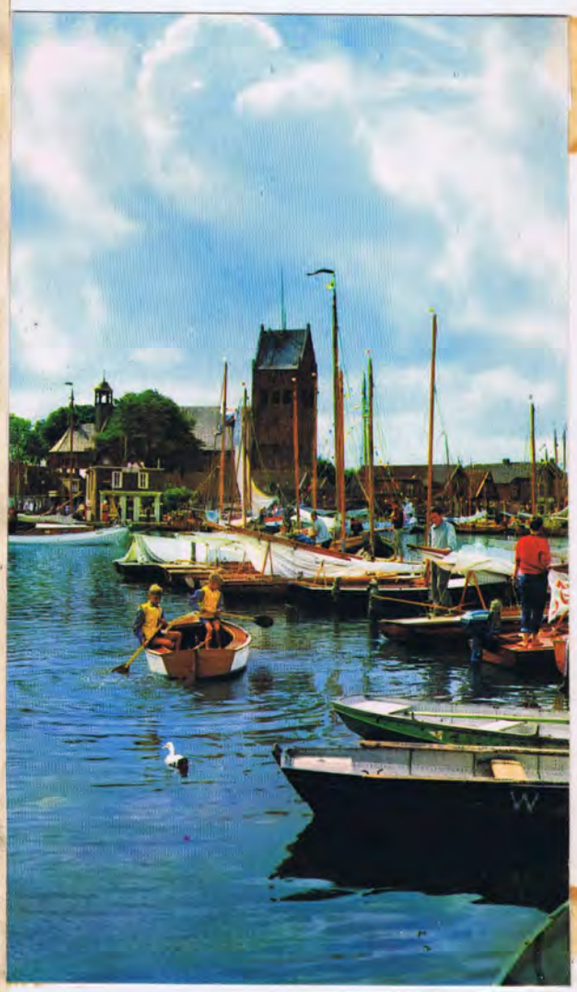

Het gebouw heeft een zaal en verder een bestuurskamer, toiletten en een ruime keuken met buffet en zal zeker in een grote behoefte voorzien, omdat het sportleven in Grouw bijzonder intensief is. De voorzitter van het sportcentrum, de heer B. Bouma, kon even later van zijn grote waardering voor de grote medewerking bij de bouw van dit clubhuis getuigen. Hij bracht veel dank aan het gemeentebestuur, dat het materiaal tot een bedrag van *f* 15.000 ter beschikking had gesteld, gemeentewerken, die tekening en begroting hadden gemaakt en de nutsspaarbank, die op billijke voorwaarden nog steun had verleend. Het belangrijkste was echter de grote spontaniteit, waarmee vele vrijwilligers bij de bouw zelf hebben geholpen, zodat het in de tijd van mei 1964 tot december van het vorige jaar kon worden opgetrokken en daarop had men in de stoutste dromen niet durven hopen.

Burgemeester K. J. Vrijling was verheugd met dit eigen tehuis voor de sportverenigingen,waarvoor de gemeente *f* 15.000 à fonds perdu had beschikbaar gesteld. Hij waarschuwde echter, dat het werk eigenlijk pas nu begint. Hij deelde mee, dat de gemeente de sport graag wil stimuleren, al wordt dit door velen wel eens anders gezien. Het onderhoud van de sportvelden in de gemeente kost ongeveer *f* 4500 per jaar en zal, als straks de sportvelden in Roordahuizum en Warga helemaal gereed zijn ongeveer *f* 12.000 bedragen.

Meer plannen

Volgens de nieuwe uitbreidingsplannen voor Grouw zal de plaats met 2000 inwoners toenemen en dit vraagt o.a. uitbreiding van het bestaande sportcomplex, een nieuw sportveldencomplex in het zuidwesten van de plaats en een nieuwe ijsbaan met een mogelijkheid tot het houden van langebaanwedstrijden (400 meter baan). De burgemeester offreerde namens de gemeente een schilderij van „skûtsjesilen" voor het nieuwe gebouw.

De heer J. Hooghiemster, voorzitter van GAVC, wiens zoon Bouke samen met Iebele Pijl en Thomas v. d. Meer de estafette naar het terrein had verzorgd, bood namens mevr. J. Jonkman, wier man indertijd veel voor de GAVC-jeugd heeft gedaan en die erelid van de vereniging was, een stalen kapstok voor de cantine aan en een wandversiering, terwijl van GAVC zelf een enveloppe met inhoud zeer welkom was. Het regende daarna enveloppes met inhoud (van de stichting jeugdherberg, de nutsspaarbank, de kaatsclub, de atletiekvereniging SSS en de korfbalvereniging Marfûgels). De tien Grouwster voetbalscheidsrechters gaven bij monde van de heer G. van Stralen twaalf speldjes voor een welpentoernooi, dat deze zomer gehouden zal moeten worden.

De heer Anne Hijlkema, die met de heer S. Schrage wel bijzonder veel werk voor het gebouw heeft verricht, hield tenslotte nog een zeer humoristisch betoog over de belevenissen tijdens de bouw en bood — naast een besparing van f 1000 op de begrotingskosten — foto's van de werkzaamheden tijdens de bouw aan. Grouw kan trots zijn op dit gebouw, dat door gezamenlijke inspanning en met besparing van veel kosten door de leden van de verschillende sportverenigingen zelf keurig is opgebouwd.

MAANDAG 25 JANUARI 1965

Cantine op sportterrein in Grouw geopend

Bouw geheel door vrijwilligers

De sportgemeenschap in Grouw had zaterdagmiddag alle reden om bijzonder verheugd te zijn. Toen werd namelijk op het sportterrein het geheel door vrijwilligers gebouwde clubgebouw officieel geopend. Drie leden van de atletiekvereniging Athleta brachten in estafette vanaf het gemeentehuis van Idaarderadeel een lint met de opdruk „Ienriedigens makket it lytse great" naar het terrein, waar belangstellenden en vertegenwoordigers van verschillende verenigingen aanwezig waren. Dit lint was gespannen tussen twee ringen en kreeg even later een ereplaatsje in de cantine. Voor het gebouw waren de vlaggen van de aangesloten verenigingen bij de Stichting Sportcentrum Grouw opgesteld en ontving burgemeester K. J. Vrijling van Aaltje Hijlkema (dochter van één van de werkers bij de bouw) de sleutel van het gebouw op een ingelijste oorkonde, waarna hij de deur voor de genodigden openstelde.

Us mem wie hjir 13 jier

Sit op 'e ûnderste bank (6de fan links)

Boppe 2de Anne van Essen (x Beitsha)
3de Yap Bokma (x Jaap Riemersma)
8ste Geertje de Jong (x Bethlehem)
9de Aal Pyl

Juffer Atsje de Sisses
4de Afke Hellinga 5de Fryl Smack

3de rey fan boppen
2de Atsje Zijlstra (Epema x) 3 Antje Menk x (Harm de Jong)
4 Fryt de Wal, 5 Tine van Huisen (x K. v.d. Meer)
7 Jetske Hondema (x Joop de Jong)
8 Riekl v.d. Meulen (fan Baarsma)

op 'e grûn.
1 Baukje Wester
4 Durkje Hilarides
5 Aukje Zijlstra

16 aug 1920

Namen efter op foto

De Boeijer Constanter 100 jaar

1977

Vorige week, om precies te zijn, maandag 13 juni, was het 100 jaar geleden, dat de boeier „Constanter" te water werd gelaten. Dit gebeurde bij de bekende scheepsbouwer Auke van der Zee te Joure.

De opdrachtgever tot de bouw was in 1876 mr. Jan Minne Bouma uit Huizum. Deze kreeg vermoedelijk spijt van zijn opdracht, want de boeier werd voor rekening van Wigle Ages Tromp te Woudsend afgebouwd voor f 2000,—. Deze Tromp was een belezen man en bewonderaar van Constantein Huygens, reden om zijn boeier de naam „Constanter" te geven. Een naam, die het schip altijd heeft gehouden.

In 1887 werd de boeier verkocht aan Jhr. Arent Johannes van Sminia, welke woonde in de „Klins" te Oudkerk. Dit was een typische vertegenwoordiger van de Friese landadel. Jonkheer van Sminia maakte grote tochten met de „Constanter", o.a. naar Amsterdam en Antwerpen. Hij kwam daarbij tot de ontdekking dat de „Constanter" voor het grote water te klein was.

Na 14 jaar van uitstekend beheer, verkocht hij de boeier in 1901 aan de heer Pieter Goslik Halbertsma, de stichter van de Halbertsma fabrieken. Tot op heden is het schip in eigendom gebleven van de familie Halbertsma. P. G. Halbertsma kocht het schip in 1901 met komplete inventaris voor f 1600,—. Na 1 jaar kreeg Jhr. Sminia spijt van zijn verkoop en bood hij f 2600,— voor de boeier. Koopman Halbertsma had hier wel oren naar, te meer, daar toen juist het jacht „Frisia" met schiphuis te koop was. Hij zou dan zelfs nog geld over houden.

De koop zou dan ook doorgegaan zijn, ware het niet, dat hij in konflikt kwam met zijn vrouw. Deze verklaarde, dat zij nooit een voet aan boord van de „Frisia" zou zetten, aangezien je zo ongemakkelijk zat bij het loefzwaard. Dat zodoende is het schip in eigendom van Halbertsma gebleven.

Toen P. G. Halbertsma in 1925 overleed, kwam het schip in eigendom van Hidde Binnert Halbertsma. Deze verkocht in 1967 de boeier aan de N.V. Halbertsma. De onderhoudskosten waren te hoog geworden. Nog altijd heeft 't schip geen hulpmotor. Toen in 1970 Halbertsma opging in het Swedish Match concern, besloot P. G. Halbertsma het schip terug te kopen en het zodoende voor Friesland te bewaren.

Tot op heden is de boeier in het bezit van P. G. Halbertsma te Grouw, welke het schip op een voorbeeldige wijze weet te onderhouden. Als bijzonderheid valt nog te vermelden, dat te Eindhoven een gepensioneerd topambtenaar van Philips bezig is de „Constanter" in zijn eentje op ware grootte na te bouwen.

Maandag 13 juni heeft ook hij meegezeild op een tocht ter viering van de 100-jarige, maar kerngezonde boeier „Constanter".

Dit jaar zal de Stichting Fries Scheepvaartmuseum in haar jaarboekje uitvoerig op de boeier „Constanter" terugkomen. Kenner bij uitstek, de heer H. G. van Slooten, heeft alle belevenissen op papier gezet. Te zijner tijd hopen we hierop terug te komen.

Op de foto:

De „Constanter" in de Grouw, tegenover Oostergoo, op weg naar huis toe. Bij het roer P. G. Halbertsma met daarvoor zijn vrouw. De boerderij op de achtergrond is die, waar nu H. Bouma woont en rechts de helling in de Blieken.

Watersport in Friesland *Great Eilân-Grou*

Kaatsclub Grouw 25 jaar

juni 1977

Iets over de kaatshistorie te Grouw.

Het jaar 1952 was weliswaar dat van de oprichting, maar betekende de tweede renaissance van het Grouwster kaatsleven. Het Museum- en Documentatiecentrum van de KNKB vertelt ons, dat de kaatsers te Grouw zich de volgende weg gebaand hebben door de beide voorafgaande eeuwen.

Hospes Aarn Hanses van „de Jonge Prins van Friesland" komt de eer toe de man te zijn, die voor de allereerste keer de pers gebruikte om (meer) bekendheid te geven aan zijn voornemen om deelnemers en kijkers te lokken voor zijn kaatspartij te houden op maandag 5 augustus 1754. Hij loofde daarvoor een „curieuse zilveren bal" uit. Het jaar daarop herhaalde hij dit met dit verschil, dat hij zich toen Arent Hanses noemde en de zilveren bal gepromoveerd was tot een „extra curieuse".

Over verloop en uitslag van de wedstrijden is totaal niets bekend. Het enige, dat wellicht is te concluderen, is dat ze voor de ondernemer financieel niet succesvol zijn geweest. Immers, na 1755 horen we niets meer over wedstrijdkaatsen in Grouw. Deze stilte duurde liefst 150 jaar. Dan verschijnt een wedstrijdaankondiging in de „Leeuwarder Courant", uitgaande van de pas opgerichte kaatsvereniging „It Wetterlân" (1903).

Waaraan was deze oprichting te danken? Uiteraard in de eerste plaats aan het feit, dat er nog steeds of weer in Grouw kaatsers waren, en liefst 60 mannen zetten de oprichting kracht bij. Het bestuur bestond uit de heren:

U. Rijpma
J. Wierdsma (Johannes Foppes)
B. Bouma Azn.

Hiervan zegt insiders de naam U. Rijpma al heel veel. Hij was op dat moment rijksontvanger in Grouw, maar van huis uit aan het kaatsen verknocht. Zijn vader, Pieter Ulbes, boer te Midlum, had 4 maal de P.C. gewonnen. Dankzij zijn bestuurlijke gaven werd Rijpma in 1923 voorzitter van de (toen nog) Nederlandse Kaatsbond. Zijn tweede vrouw, tevens zijn nicht, Tjitske Rijpma, was eveneens zeer betrokken bij het kaatsen en de kaatsers.

Een flinke steen zal ook hebben aangedragen Johannes Foppes Wierdsma, geboren 1858, timmerman van beroep. In zijn Dronrijper kaatsperiode won hij o.a. de grote kaatswedstrijd in Leeuwarden mee (1886). Hij schijnt als uitslager nog al wat in zijn mars te hebben gehad. Zo staan de acht achtereenvolgende bovenslagen, waarmee de zo net genoemde kaatspartij werd beslist, op zijn naam, zij het dan ook officieus. Verder stond hij een keer of vijftien op een P.C.-lijst, maar het resultaat was niet navenant: 1 maal de premie en 2 maal een ondergeschikt prijsje.

De uit de oprichting van „It Wetterlân" voortvloeiende serie van zeven wedstrijden (steeds rond 20 september) had ook aantrekkingskracht op zeer prominente kaatsers. Dat niet vanwege de hoogte der prijzen, want de eerste prijs was en bleef steeds f 30,—. Wij stellen ons voor, dat men nog even de krachten wilde meten, want Grouw was daarvoor één der laatste gelegenheden van het seizoen

Waarom na de zevende wedstrijd in 1909 abrupt een einde kwam aan de Grouwster kaatsactiviteiten in verenigingsverband, hebben we (nog) niet kunnen ontdekken. Had het vertrek van de heer Rijpma, die werd overgeplaatst naar elders, er iets mee te maken? De deelname aan deze wedstrijden was niet overweldigend, die kwam niet beneden de tien parturen van 3, maar steeg ook nimmer boven de 20. Was er dus niet veel kwantiteit, kwaliteit was er wel, want zoals reeds gemeld, ook de allerbeste had er een reis naar Grouw voor over. Zesmaal was er een koningsprijs te verdienen. Viermaal kwam deze in het bezit van matador Tjeerd Wieberens Kooistra en eenmaal ging Meindert Helfrich er mee van door en de zesde maal Sytze Abeles Kooistra. Indrukwekkende namen, maar ook hun roemruchte collega's Cath. Werkhoven, Jan Reitsma, Jan van der Steegh, Klaas Terpstra, Anne Groeneveld, Kobus Jellema enz. enz. schepten er plezier in om te kunnen etaleren in het waterland.

Wij mogen er blij mee zijn, dat de wederopstanding te Grouw in 1952 zo permanent en intensief is. Immers er presenteert zich jeugd (2e prijs Freule enkele jaren geleden en verscheidene andere afdelingssuccessen) en vooral ook de dames weren zich prima. De lichamelijke tegenslag van opslager coming-man Jaap Wapstra verleden jaar, was zeer te betreuren. Vael succes verder toegewenst.

D.Z.

(Met toestemming overgenomen Documentatiecentrum K.N.K.B.)

Grouw. Bij de kade

It âlde Grou

Der is langlêsten yn Frisia ris it tinkbyld nei foaren brocht, it âlde Poartegebou fan 1665 te restaurearjen. It soe aerdich wêze as dit mooglik wie, om't wy yn Grou net folle fan dat âlde spul mear ha en dat der mei itjinge dat der noch is, tige súnich wêze moatte.

Ik rin gauris de Halsgrêft om en dan falt my altyd op dat de beide oan dit poartegeboutsje forboune huzen fan de Groot en de fam. Ratsma, sa lykfoarmich binne, de ôfmjitting fan beide huzen binne hast like great, hawwe deselde dakfoarm en goatehichte. Oan it hûs fan de Groot kin men, as men de eastgevel bisjocht, noch wol sjen, dat dizze beide panden ek tige âld wêze moatte. Ek it âlde hûs der't earen Sipke Visser syn skuonmakkerij hie, wie stokâld, doe't dat in plak romje foar hwat der nou stiet. It is fêst wol it âldste hoekje fan Grou west, it leit ek noch heech en dat set him fuort yn 'e Wide Steech. Mar lit ús nou ris trochtinke oer hwat wy alear it Húzebosk neamden, it hiele blok sa as it der nou noch stiet; it is in sletten gehiel, dat boud is om in binnenpleats. Dêr is yn dat gehiel gâns omtimmere en boud en foroare, sadat it âlde net mear oer to sjen is.

Ik freegje my yn dat forbân wolris ôf, hwat hat dit hjir to bitsjutten hawn, mei hwat doel is dit blokje sa boud, hat it ek hwat út to stean hawn mei ús âlde St. Pitertsjerke?

It is mar in dreambyld fan my, mar it soe dochs wol aerdich wêze, as der djipper op yngien wurde koe. Wy soene dan, hwat it Poartegebou oangiet, sa'n trijehûndert jier tobek taeste moatte.

Dan is der noch hwat oan dit blok. Op it hûs fan bakker de Jong stiet in dakkapel mei in alderaerdichst halsgeveltsje mei it jiertal 1764 en fjouwer letters der op en nei 't my talike in wizerplaet fan in klok. Yn 'e sydmuorre fan it hûs fan de toskedokter Wielinga sit noch in ynmitsele bôge yn in fierders bline muorre en nei 't ik mien ek noch in gevelstientsje mei in pear letters der op. Hwat bitsjut dit allegearre? Op dy binnenpleats kin ik net folle eigens mear gewaer wurde. Yn dyselde omjowing b.g. yn 'e Wide Steech stiet op it hûs fan J. Feenstra ek noch in dakkapel mei itselde jiertal 1764 en hat ek neiernôch deselde foarm as dat fan de Jong. Dit hûs haw ik noch kend mei lytse rútsjes yn 'e ramten; is dus ek al fan âlde datum. Yn 'e bakkerij fan v. d. Meulen, dat alear in keamer west it, fynt men noch prachtige tegelbuorden; is dus ek hiel âld. En dan noch it mounlestee op it Grien; hat dêr foar de ôfbarnde mounle ek in oaren stien? Men wit it net en moat op oerlevering ôfgean. Mar dochs kin men ien en oar mei elkoar yn forbân bringe; b.g. hat hjir alear ek in kleaster of úthôf bistean dy't de mounle as ynbringst fan'e nedige middels foar it ûnderhâld fan sa'n bifolking forseach?

It binne mar fan dy dreambylden mar it soe wol de muoite wurdich wêze as men der nochris efter komme koe.

Hwa wit der mear fan?

G. R. DE VRIES.

Ferben Ruerds

Waagmeesterswoning.

Grouw, 19 dec. 1891.

It Selskip for Fryske tael en skriftenkennisse, krite Grou, heeft aan de arbeiders van dit dorp een paar alleraangenaamste avonden verschaft door het geven van eene tooneelvoorstelling. Eén avond was bepaald voor gratis entréé, doch de toevloed was toen zoo groot dat Miedema's zaal veel te klein bleek te zijn, waarom het gezelschap besloot nog een tweede avond te geven. Het Grouwster mannenkoor verleende beide keeren zijn medewerking. Ieder bezoeker ontving nog een kwartje, terwijl tusschen de bedrijven aan de mannen sigaren en aan de vrouwen eene versnapering werd uitgereikt. Ieder was voldaan, en de krite had tal van dankbare harten gemaakt.

Grouw, 7 febr. 1891.

Aan de onvermakelijke molengeschiedenis is thans een einde gekomen. Het erf en de ruïne zijn bij publieke veiling eigendom geworden van het dorp Grouw. Vooral bij de finale toewijzing bleek de grote belangstelling der ingezetenen in deze verkooping. De uitslag werd met luid applaus begroet. Het wegruimen van den puinhoop en de slechting van het erf zullen de kom van ons dorp merkelijk verfraaien.....?

Ruïne van den molen.

In âld hoekje to Grou

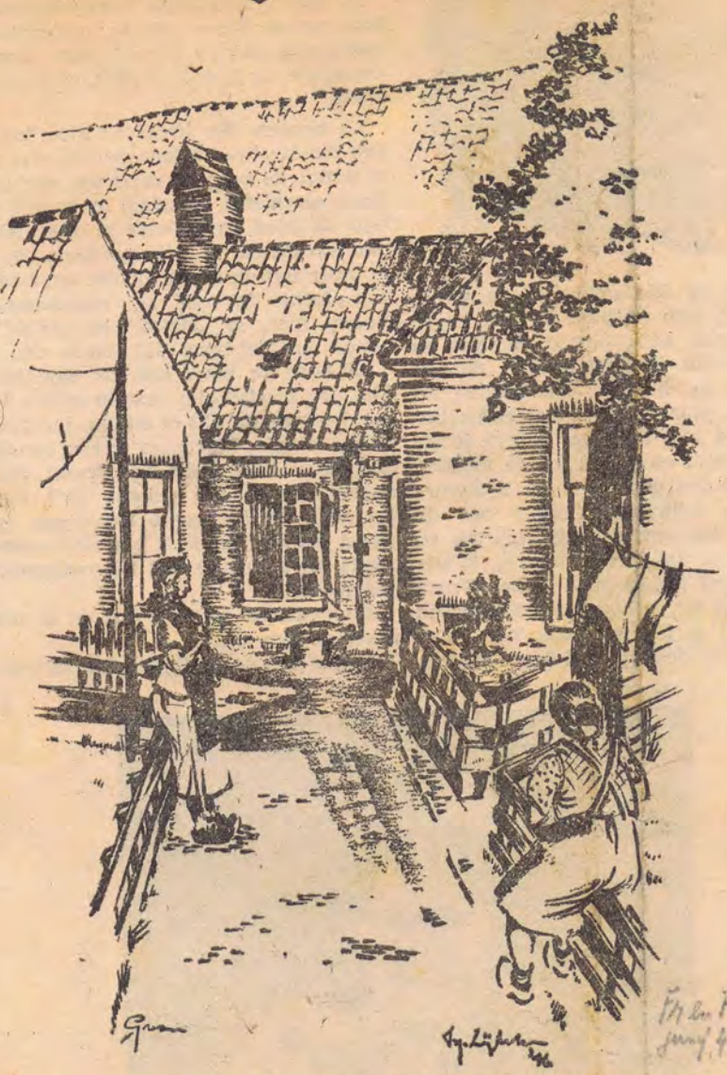

Ja, sikerwier in âld hoekje fan Grou, it saneamde Tsjerkestrjitsje. Ien fan dy âlde steechjes, dy't men yn dit part fan it doarp gâns fynt.
Op dit plak wie foarhinne in helling; nou is der it fabryk fan van der Made en de Vries (suvelreau). It hege dak sjocht men op 'e eftergroun. It húske, dêr't men rjocht op oan sjocht wie alear ien fan de hellinghúskes, nou is der in pakhús fan makke. Lofts stiet it geboutsje, dêr't eartiids in ijsco-fabryk yn wie; mar dat bidriuw is ek al yn forfal rekke.

P. G.

Tsiüsmerk

Efterkant skoalle oant Molenpad

Yn 't Wêtterlân

Dizze tekening lit ús ien fan de jit oerbleaune typyske âlde haventsjes to Grou sjen. Dat komt út yn de saneamde Baei by de Halbertsma-fabriken. Foarhinne wiene der mear sokke haventsjes, mar der binne ek al guon fan ticht.

Grou leit yn 't wetterlân en party minsken, dy't der wenje, moatte mear op it wetter as op de dyk forkeare. Neat gjin wûnder, dat de measten hjir in skou hawwe. De minsken, dy't oan dizze âld haven wenje, meitsje dêr gjin útsûndering op; men sjocht har skipkes yn in lange rige lizzen. Sa is der ien fan in keapman yn diggelguod, dy't troch 'en dei syn spullen mei yn de skou nimt en se oer it wetter oan de man bisiket to bringen en sa binne ek de oare skouwen fan lju, dy't foar in part har brea op it wetter fortsjinje.

P. G.

As ik oan myn bernejierren oan „de lytse skoalle“ tink

OM 1885 hinne kaem der in greate foroaring yn it libben fan de lytse Grousters. Mochten se foar dy tiid nei de lytse skoalle ta as se net mear bikibbe hoefden to wurden om in wiete of in smoarge broek, nou waerd de noarm forlein fan de broeken nei de jierren. En de grins waerd steld op trije jier. Ut wie it mei de memmen dy't as stoatertske hoannen nei de skoalle ta setten, in lyts libbentsje fan twa, soms sels fan oardeljier op 'e earm of oan 'e hân bongeljend. Elkenien moast it sjen: dit bern is droech en skjin. En de oare bern? Der wurdt altiten sein dat in heap Friezen in minderweardichheitskompleks hawwe. Ik freegje my ôf: Soenen âldere Grousters dy't dêr mei oanhelle binne dat ek skipe hawwe trochdat se net sa ier as oare bern nei skoalle ta mochten? Foar elkenien wienen de droege en de wiete bern sà mar to ûnderkennen. En dat yn dy tiid doe't men mei in heapen dingen sa geheimsinnich wie! Dêr paste de iepenbierens fan de broekjes net by.

MAR dat sil it wol net west hawwe dat it gemeentebistjûr ta syn bislút brocht. Einlings en to'n lêsten. Hwant yn 1873 wie der yn in gearkomste fan it bistjûr fan it Nut to Grou, dat it taforsjoch op de lytse skoalle hie, al opmurken dat to jonge bern op 'e skoalle talitten waerden. Dat wie dan doe (pl.m. 1885) út.

GROU seach der yn dy jierren gâns oars út as nou. Al wie it allinne mar dat de sinnestrielen wearkeatst waerden troch in hiele boel earizers, sulveren en gouden, smelle en brede. Ien fan dy earizers, in breed gouden, omspande de holle fan Ymkje Balt, it haed fan de lytse skoalle. Hja wie Ljouwerter fan komôf, praette stedsk en waerd „Matres" neamd. Ik sjoch har noch foar my, in pearsen jak mei in lange skoat oan en in skelk foar. Winterdei wie har klaeijing hwat donkerder.

Njonken har hie se twa helpsters, Gelske Hoeneveld en Doetsje Germeraad, dy't wy gewoan Gelske en Doetsje neamden. Mar op in goeije dei mocht dat fan Matres net mear en moasten wy juffer Gelske en juffer Doetsje sizze. Wy dienen tige ús bêst rekkening to hâlden mei dy promoasje. En omdat wy Matres net to koart dwaen woenen neamden wy har doe juffer Matres.

Gelske har holle siet ek yn metael, goud of sulver dat wit ik net mear en de ôfmjitting ek net. Doetsje, dy't hwat jonger wie, liet de sinne samar op har hier skine.

DAT it yn it Grou fan doe in trijemansskoalle wie biwiist wol dat der gâns bern op gyngen. Ik soe sizze alle bern fan it doarp, heech en leech. Bihalve de measte boerebern, om't de boeren hast allegearre oer it wetter wennen.

It skoallejild hoefde gjin biswier to wêzen. Foar guon sil dat wol by it fearnsjier bitelle wurden wêze, mar ik wit noch bêst dat arbeidersfroulju dy't har bern nei skoalle ta brochten hwat sinten deltelden op it taffeltsje achter yn it lokael fan Matres. Ik leau dat it in stûr yn 'e wike wie. Nou wie in sint doe in hiel oar ding as hjoed de dei. Mar it roun grif net yn 'e papieren hwant, sa as ik al sei, elk en ien gyng op 'e lytse skoalle.

FOAR my sille yn 't lêst fan 1890 of bigjin 1891 de skoalledoarren iepen gien wêze. As men dy doarren troch wie kaem men yn in portael oer de hiele breedte fan de skoalle. Dêr wie oan de iene kant in lyts gemakje mei in skutsje heal der om hinne. Dan trije greate lokalen en dêr achter noch in klompehok dêr't ek in pear plakjes wienen dêr't wy mei Gelske of Doetsje (yn harren funksje fan broekopbynsters) allinne wêze koenen. In boartersplak bûtendoar wie der yn myn tiid net. Wy sieten altyd tusken fjouwer muorren mei de finsters der yn in hiel ein fan 'e groun ôf sadat wy der net troch sjen koenen. Al komt nou it wurd „opsletten" yn jin op, dochs haw ik oan dy finzenis alderaerdichste oantinkens.

DE skoalletiden wienen moarns fan njoggen oant alve ûre, middeis fan healwei twaën oant healwei fjouweren. Woansdeis en sneons hienen wy de middeis frij. In skoft foardat de skoalle iepen gyng hongen der altiten al bern oan 'e kruk fan 'e doar, sjongend „Matres ljipaei, skriesaei, tjirksaei". Mar as Matres dan troch de skoallesteech kaem en de bern hienen dat yn 'e gaten, dan wienen se gau stil.

EN hwat dienen wy nou einliks op skoalle? Fan de trije lokalen waerden mar twa brûkt. It middelste dêr boarten wy yn ûnder lieding fan Gelske en Doetsje. Der wienen in great hobbelhynder, kroadtsjes en al sa. Mar by Matres yn it earste lokael dêr learden wy. Nou wie der yn it programma yn 'e rin fan 'e jierren wol foroaring komd. Yn 't foarige waerd der ek bidden en psalmsongen. Mar neidat yn in gearkomste fan it Nutsbistjûr yn 1879 útmakke wie dat de skoalle, likemin as de iepenbiere legere skoalle, in tsjerkelik kleurke hawwe mocht, en it gemeentebistjûr der blykber ek sa oer tocht, wie it út mei bidden en psalmsjongen.

BY Matres sieten wy op lange banken, sahwat mei syn achten. Ik wit noch hoe't ús de kleuren bybrocht waerden. Matres hie de skelk as in tas foar it liif en dêr hie se kleurde wollen ballen yn. Se helle der ien út, hâldde dy omheech en dan moasten wy sizze hokker kleur it wie. Yn koar klonk it dan: roo-ood, groe-oen, blau-auw. Iên kleur wie ik tige wiis mei. Mei de kleur en mei de namme. En, ja hear, dêr waerd hy omheech hâlden. Violet! Wy flechten matsjes, leinen blokken en learden ferskes. Myn âldste broer, dy't om 1885 hinne op skoalle komd is, hat dêr noch koarkbreidzjen leard. As wy ûndogensk wienen goaide Matres in houten hammer nei ús ta, dy't wy har dan werom bringe moasten. En de sûnder krige dêrmei dan in klap op de iepen hân. Mar dy kaem ornaris net hurd oan. Hienen wy hwat to freegjen of to sizzen dan dienen wy dat op in nuvere wize. Sahwat sjongendewei en altyd mei de oanhef „Aan Matres", dat ik as ien wurd „Ametres" yn myn ûnthâld haw. „Ametres, mijn griffel ligt over de grond". Soms waerd ek sein „onder de grond" en dan frege Matres: „is er dan een gat in de grond?"

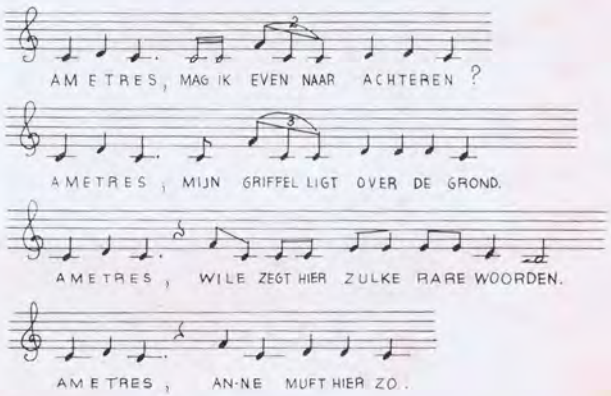

„Ametres, mag ik even naar achteren?"
„Ametres, Wibe zegt hier zulke rare woorden."
„Ametres, Anne muft hier zo."
Dy beide lêste sûnden waerden fêst meast troch jonges bidreaun.

– It âlde Grou –

↑ Geert Bouma (lizzend)

↑ Willem Teenstra

DIT wie noch mar in lyts biwyske fan sjongen. Echt sjonge dienen wy ek. It spyt my dat ik de ferskes dy't Matres ús learde net allegearre en hielendal mear ken en dat ik de wyskes net hearre litte kin hwant dy haw ik noch goed yn 'e holle. Hwat fan twa ferskes oan wurden hingjen bleaun is folget hjirre:

Twee ogen heb ik tot mijn wil,
zij draaien rond en staan niet stil.
'k Zie land en water, zee en lucht
en plant en boom en bloem en vrucht
Al wat ik zie en nog veel meer)
is 't werk van onze Lieve Heer.) 2 ×

Twee oren heb ik ook van Hem
daarmede hoor ik moeders stem,
als zij mij roept of mij verbiedt
en zegt och kindlief doe dat niet.
Ook vaderlief als hij mij vraagt)
of ik de poes ook heb geplaagd.) 2 ×

Twee benen heb ik om te staan
daar kan ik mee uit wandlen gaan.
Nu zijn ze nog wat zwak en teer
maar als ik groot ben dan niet meer.
Dan loop ik wat ik lopen kan)
en word niet eens meer moe daarvan.) 2 ×

Vijf vingers hier, vijf vingers daar,
dat zijn tien vingers met elkaar.
Dit handje is een, dit handje is twee,
daar krijg en doe ik alles mee.
Nu speel ik nog, maar ben ik groot)
dan win ik met mijn handen) 2 ×
't brood)

En dan:

Zie de gele blaadren vallen
met de zomer is 't gedaan
en 't gehuil van wind en regen
kondigt ons de winter aan.

Ach hoe trillen mij de leden,
'k kruip in 't hoekje van de haard.
Vader zegt bij zulk een weder
dient er hout noch turf gespaard.

Winterperen, kool en appels,
boter, vlees, ja wat niet al,
hebben wij in onze kelder
dat ons lekker smaken zal.

O wij hebben zo veel voorraad
voor de schrale wintertijd
– – – – – – – – – – –
– – – – – – – – – – –

– – – – – – – – – – –
– – – – – – *van mijn overvloed*
aan een arrem kindje geven
dat van honger schreien moet.

IK tink net dat wy alles hwat wy songen bigriepen. Der wienen mar inkelde bern dy't, bûten Matres har stêdsk, wolris Hollânsk praten hearden. In man fan myn jierren, dy't ik dizze oantinkens ris foarlies, fortelde my dat hy ynpleats fan:

„Ach hoe trillen mij de leden"

altyd song fan:

„Acht boerinnen bij mij te eten".

Soks docht my hielendal gjin nij. It sil net de iennichste omsetting yn foar de bern bigryplike tael west hawwe. Hwat binne wy der op foarútgien nou't de bern op de beukerskoallen har yn de eigen tael útlibje meije. Mar, likegoed tink ik altyd mei greate nocht werom oan myn jierren by ús stêdske Matres op de lytse skoalle.

RIXT.

– Rôlje en brûs om 't âlde Grou –

Hûs
Familje
Halbertsma

Foar it Gemeentehûs.

„Hulde aan Edo Bergsma"

Der wie Admiraalseilen west.
Faandel rjochts is fan „Oostergoo", 1 oare grif fan Apollo

Anne Bylsma

Frouke Bijlsma
Ybe van Kandberger
Aultje v.d. Vlugt
Aaltje v.d. Vlugt

Plaatselijk Belang ter ziele

Plaatselijk Belang, op vele dorpen een bloeiende vereniging, is er in Grouw niet bepaald „in" gekomen. Het bestuur vond dat er te weinig aandacht aan haar werk geschonken werd, dat overigens ook niet van grote omvang was.

Bij haar laatste vergadering is zij dan ook opgedoekt, platweg uitgedrukt. Enkele leden van aangesloten verenigingen waren nog getuige van deze laatste bijeenkomst. Er is nog een benijdenswaardig bedrag in kas, n.l. een zevenhonderd gulden. Hieraan zal een passende bestemming gegeven worden.

Fr. 3-11-1966

Ilysje Schilstra
Salleng Yska
Jitse Biesma
Jan Spoelstra
Klaas v.d. Vlugt
Ferrit Hondema
Harm en de Vries
Ferlof v.d. Schaaf
Anne Postma
Ferrit Freien (rokar)
Klaas v.d. Mees
jonkje!

Ingezonden.

Ald Grou!

Ik bin it tige mei de hear G. R. de Vries iens yn Frisia fan 4 nov.: it âld poartegebou fan 1665 to restaurearjen, en ek de poarte net forjitte, soks is yn Fryslân tige apart, hwant it koe wol ris krekt gean as mei de poarte dy't foarhinne foar de pastorije stien hat..... ôfbrutsen! En dan is der noch in poartsje flakby, tusken it hûs hwer't wenne hat Piter Riemersma en dêrfoar Gabe Hoeneveld. Nou leinen to Grou (plm. 1659) in kompagnie soldaten. De kapitein wie Benedictus van Velsen en hy wie ek gerechtsschout. Hy wenne op de hoeke tsjinoer de Wide Steech en wol neist in poartegebou. Yn de gevel stiet it jiertal 1664 en hjir njonken stiet ek al in âld hûs, dat yn dy tiid it pastoar Mammingahûs neamd waerd. Yn 1640 to Grou kommen as doomny fan de Ned. Herf. Tsjerke. Nicolaas Johannis Mamminga forstoar 18 maeie 1669. Dit hûs, hwer't yn ús tiid Gaastra wenne en Piter Ratsma. Wy gean noch mar efkes fierder om de húzebosk, hwant hjir sprekt wol de histoarje. It hûs op de hoeke, hwer't nou de toskedokter wennet..... en skearbaes Bos ; foarhinne yn ús tiid Alle Hoekema en Teake Haites. Dit hûs wie yn 1662 al in herberch mei de namme it Wapen fan Idaarderadeel, en is troch de gemeente oankocht yn 1832 om dêr in gemeentehûs fan to meitsjen. Wy slaen ien hûs oer der't ik minder fan ôfwit, en wy komme dan by it winkelhûs fan Ate Keidel en derfoar Joh. Kerkhof. Hjir hat yn 1802 ek wenne de doomny fan de Menniste Tsjerke, Joh. Aeschimus van der Ploeg. Dizze hat to Grou west fan 1802 oant 1853 ta. En nou komt it hûs mei de gevel hwer-yn in klok útbield stiet, mei de letter J.A. oande iene kant en A.K. oan de oare kant. Dit wol sizze, dat hjir (plm. 1800) wenne de ûrwurkmakker Johannes Klazes Andriessen en syn frou Anderske Clases van Riesen. Klaas Andriessen wurdt yn 1810 ek neamd as „maire" (doarpsrjochter) to Grou en mei him is forfêst it tredde geslacht fan dizze namme fan ûrwurkmakkers hinne gien. Yn dit hûs wennet nou H. B. de Jong en dêrfoar Klaren, de bakker. Op it plein wurdt fan sein, dat der in fémerk wie op tongersdei; it waechgebou al foar 1500 en de bûter en tsiis oanfierd waerd. Der wie dus wol drokte yn de buorren. It âlde hûs fan baes Sipke Visser, de skuonmakker en skearbaes, wie yn ús tiid al in tige âld hûs en der is my neat fan bikend hwat der foarhinne west is. Mar nou wol ik noch wol efkes weromkomme by 't hoekje tsjinoer de Wide Steech. Dêr hat plm. 1650 wenne de kapitein Van Velsen. Dit wie wer in sweager fan Carel fan Roorda en wenne njonken it wol bikende poartsje, dat hast wol in militair oansjen hat. En nou wol it ek noch dat der yn dy tiid in wapenhûs west hat to Grou. Hjir is oer skreaun yn de Frisia troch wijlen L. G. Lykles en dr S. van Dorsen, mar men hat nea sizze kinnen hwer't it wol stien hat, mar wol ornearre om en by it poartsje. En in kleaster is hjir nea west. Dat stie by de Ald Skou oan de kant fan Grou. It wie it kleaster Aelsum. Sa soe men ek oer Haenia State noch hiel hwat skriuwe kinne. Mar de húzebosk is in tige nijsgjirriche boutrant en âld. Hwat hjir al sa west hat, wit men net, mar gjin kleaster. Wol komt men yn âlde stikken tsjin dat der to Grou in lyts en in great hôf bistie en sa neamd waerd, yn de biboude kom. Sa kin der yn de húzebosk wol in hôf west ha en by ien hûs hearre, mar wy komme der net út. En fan Carel fan Roorda is wol bikend dat hy sneintomoarns mei de boeier de Holstgrêft opfarren kaem en op it ein fêstmakke om nei tsjerke to gean. Dêrnei by syn suster Maria Roorda van Velsen kofje dronk en werom faek de Bliken delfoer nei hûs, Great Roorda State en Minia Roorda, of yn ús tiid it Bosk neamd, yn 't Hôflân. S.W.

xx Pake Sybren mei muoike Auke

Siids Wester

1 maaie optocht
4 maaie 1908

xx

As de polders blinke . . .

dec 1965

Het „wassende" water.

Het „Maalverbod" of althans het verzoek aan de Friese waterschapsbesturen om voorlopig het bemalen van hun polders te stoppen om het boezemwaterpeil momenteel niet verder te verhogen (het kón ook niet hoger) heeft de waterstand *in* vele van die polders zo opgevoerd, dat ook daar lastige situaties zijn ontstaan. Nu zijn daar verschillende bij waar het boezemwater toch al over de dijken liep.
Bij alle schade en lasten daaraan verbonden vallen er evenwel ook enkele positieve en interessante nevenverschijnselen op. Ten eerste het feit dat er sprake is van een algehele reiniging, n.l. reiniging (verdunning) van het vuile water, ook van de boezem dus. Dat is een winstpunt.

Veel regen is der larven dood.

Een tweede winstpunt is de grondreiniging van het verdronken en halfverdronken land door de uitdrijving van allerlei levende „ûngerjochtichheden", als mollen, muizen en vooral larven en wormen!
Grote groepen kraaien, meeuwen en andere vogels zijn druk bezig met het verorberen van een en ander.

Historische toestand teruggekeerd.

Maar waar misschien minder aan gedacht wordt is de plotseling tijdelijke terugkeer van een watersituatie, die in het verre verleden eeuwenlang bestendig was! Wij bedoelen, toen er nog geen dijken waren en het water van zee en rivieren hier vrij spel had.
Een groot deel van Fryslân's groun was toen op geregelde tijden zeebodem en bestond uit laagten (slenken) en hoogten (Wadden - werden - wierden). En nu opeens tekenen zich deze voormalige slenken en wadden hier en daar opnieuw af.
Goed, er zijn vrij zeker hoog- en laagsituaties die door vergraving of bedijking enigszins afwijken van de oervorm, doch in 't algemeen geloven wij dat er niet zoveel veranderd is, wat het stugge kleiland aangaat. Ons kleigrasland is op de meeste plaatsen erg onegaal, dat is eveneens in dro ge toestand reeds opvallend, maar met zoveel water erop zie je het onmiddellijk. Holle greppels (riden) en bochtige sloten, nu boordevol, zijn zeker voor het grootste deel oude slenken.

Us freon Teake Hoekema skikt ús dizze foto ta. Dit is ien fan de âldste ôfbyldingen fan Grou en ien dêr't de molen goed op stiet. It bikende plaetsje fan Bulthuis stiet de molen n.l. oan de forkearde kant fan de tsjerke.

Dit is in skildere stik dat op twa bedsdoarren yn Ipekolsgea foarkomt. Dy bêdsdoarren sitte wer yn in boerepleats dy't ûnder monimintesoarch stiet. Wy binne wiis mei dizze foto, hwant as dit spul net ûnderhâlden wurdt, giet it op'en dûr dochs wei en ha wy dochs noch hwat.

Dizze ôfbylding is út it lêst fan de 18de ieu. De Bodega fan Braam en it hûs fan Riemersma binne noch dúdlik to ûnderskieden, allyksa de Waechshaven. Hwer't nou de kreaze wurkpleats fan Van de Wal is, roun doe in haven hast oan it tsjerkhôf ta. Fan it hûs lofts binne wy net wis. Miskien dat fan Van der Schaaf?

Yn 'e muorre fan de toer sitte ankerizers mei 1736 as jiertal. Tinklik is de toer doe fornijd en mansker makke. Oer it algemien wie de achttjinde ieu in tiid dat hjir yn Grou in bulte huzen set binne en der blykte wol jild ûnder de minsken to sitten. Doe wie der ek al gjin wizerplaet op de westkant fan de toer.

I 1705 – 1750
fan e hûs fan Eau Hubsens

Neffens Sybren o.a. Schaaf sette de fensters yn dit hûs bleki as yn dat fan him nou.

Ald Grou

Us freon Teake Hoekema skikt ús dizze foto ta. Dit is ien fan de åldste ôfbyldingen fan Grou en ien dêr't de molen goed op stiet. It bikende plaetsje fan Bulthuis stiet de molen n.l. oan de forkearde kant fan de tsjerke.

Dit is in skildere stik dat op twa beds doarren yn Ipekolsgea foarkomt. Dy bêds doarren sitte wer yn in boerepleats dy't ûnder monimintesoarch stiet. Wy binne wiis mei dizze foto, hwant as dit spul net ûnderhâlden wurdt, giet it op'en dûr dochs wei en ha wy dochs noch hwat.

Dizze ôfbylding is út it lêst fan de 18de ieu. De Bodega fan Braam en it hûs fan Riemersma binne noch dúdlik to ûnderskieden, allyksa de Waechshaven. Hwer't nou de kreaze wurkpleats fan Van de Wal is, roun doe in haven hast oan it tsjerkhôf ta. Fan it hûs lofts binne wy net wis. Miskien dat fan Van der Schaaf?

Yn 'e muorre fan de toer sitte ankerizers mei 1736 as jiertal. Tinklik is de toer doe fornijd en mansker makke. Oer it algemien wie de achttjinde ieu in tiid dat hjir yn Grou in bulte huzen set binne en der blykte wol jild ûnder de minsken to sitten. Doe wie der ek al gjin wizerplaet op de westkant fan de toer.

Hjirop oanslutend in stikje fan ús meiwurker Wytze Postma, dy't Grou forlitten giet, maar, nei't wy hoopje, troch de Frisia dochs noch hwat kontakt mei syn doarp hâlde sil.

Ik haw wurdearring foar de stikjes yn „Frisia" oer Ald Grou. By it lêzen derfan forpleatst men jin nochris wer yn jins bernejierren. Dat wie binammen it gefal by it stikje fan S.W. oer de omkriten fan húzebosk en Holsgréft. Der stiene — efter de toer — de pakhuzen fan Tjalling Hiddes — nou it hûs fan Van de Wal — en dêrby it „ketoer skythûs". In iepenbiere gelegenheid. Dêrfoar wie in plak groun der't wy boarten mei greate- en hazzelnuten.

Ien fan dizze nuten waerd iepenbrutsen en fol stoppe mei stientsjegrús of lead en dêrnei wer ticht plakt. Dat wiene dan ús sjitters. In lange rige nuten, dy't de meiboarters opsetten. Op in ôfstân wie it miet. Dêrwei moasten wy sjitte op de rige nuten. Skeat men der ien út de rige, dan wiene de nuten rjochts fan dizze, foar dyjinge dy't dy der útsketten hie.

Der wie noch in bysûnderheid. It snobbeswinkeltsje fan Haije Sackje — omtrint by S. Duiker nou —. Yn har laedtsje kamen de halfjes en sinten dy't thûs hearden yn it ponkje fan de diaken fan 'e tsjerke.

Ik haw noch hwat, dat ik graech opheldere ha woe. It plak hwer't de „Alde Terp" foun wurde moat. Ik en oaren miene dat it is yn de omkriten troch S.W. biskreaun. Der binne ek, dy't it tsjerkhôf as plak oanwize. Kin immen ek sizze, hwa't gelyk hat?

W.P.

Kade

De terp of therp, zoals de titel van het bekende gedicht van Dokter Eeltsje in „Rimen en Teltsjes" gespeld staat, is in de laatste tijd nog eens onderwerp van discussie geweest in „Frisia". Het ging daarbij om de vraag, waar moeten we die zoeken? De opvattingen dienaangaande lopen uiteen. Voor zover mij bekend, heeft men daarvoor drie plaatsen verondersteld, t.w. de plek, waar zich het oudste deel van het tegenwoordige kerkhof bevindt, waar men in het er omheen liggende plantsoen indertijd zijn borstbeeld oprichtte, dat sedert enkele jaren na de verbreding van de Stationsweg verplaatst is naar een „stoatersplakje" vlak bij de ingang van het kerkhof.

De tweede plaats die ik wel eens heb horen noemen, was over de Grouw en lag aan de linkerkant van de ingang naar De Blieken. Het is thans een afgegraven stuk land, waar de jeugd, als het nog niet sterk heeft gevroren, reeds spoedig kan schaatsenrijden. En dan als derde werd aangewezen het terrein om de Nederl. Herv. Kerk.

Laat ik beginnen met als mijn mening uit te spreken, dat de z.g. terp over de Grouw niet de speelplaats geweest kan zijn die Dokterom bedoelt. Immers hij dicht:

„In de earste rin wier den
Fen de lytse scoallebern
Hien' wy fen 'e scoalle fry
Alde griene therp, nei dy".

Naar een eventuele terp over de Grouw moest men varen of overgezet worden, kon men destijds niet „rinne" op schoolvacantiedagen. In die regel: „In de earste rin wier den fen de lytse scoallebern", meen ik de cadans van de zich naar de griene terp voortreppende voetjes van kinderen te beluisteren. Als de school zich toen bevond — wat ik niet zeker weet — waar de voor enige jaren afgebroken Bewaarschool stond, dan was de afstand naar het speelterrein achter de Poarte niet ver. Terwijl het nog al een loop was naar wat tegenwoordig het Plantsoen heet met het kerkhof er binnen in. Als ik goed ben ingelicht, behoorde dit terrein aan de Kerkvoogdij van de Nederl. Hervormde Gemeente en werd verhuurd aan boeren, maar waarschijnlijk aan Grouwster koemelkers. Ik kan mij niet voorstellen, dat, als daar ook werd gespeeld door kinderen, de huurder erg ingenomen was met een kinderschare, die spelende het gras vertrapte. In mijn verbeelding zie ik al een vertoornde koemelker op de jeugd toekomen — een stok in de hand —, en met bedreiging waar geen woord Frans bij was: Bl..... kwajonges, as jimme net gau opdonderje, sil ik jim de poaten kepot kneppelje.....

Nummer twee komt dus ook niet in aanmerking om bevorderd te worden tot Dokterom's beroemde terp. Rest het terrein rondom de Nederl. Hervormde Kerk. Dit dan wel? Ik meen van ja en zal trachten dit te bewijzen. Laat ik beginnen met op te merken, dat het terrein rond de Ned. Herv. Kerk oorspronkelijk groter moet zijn geweest. Hoe? We kunnen veel beter doen dan na te gaan hoe het bij andere Friese kerken uit de 11e en 12e eeuw was, dus lang vóór de Hervorming. Om de kerkhoven liep een ringvormig pad, zoals nu nog, dat de Wandeling, ook wel Lykpaed, werd genoemd. In Oost-Friesland „Rundgang" of „Wanderung" genoemd. Nog altijd is het oude gebruik van de rondgang om het graf heen in ere, als een dode wordt opgedragen (opdroegen). Het was een opgang naar de terp; tegelijk symbolisch een opgang naar omhoog, naar hoger leven. Zoals te Stiens nog te zien is, was die Wandeling soms tussen een buiten- en binnenafscheiding. Wat achter de binnenafscheiding lag was gewijde grond, daar mochten moordenaars en die zich van het leven beroofd hadden, niet begraven worden.

Het kerkhof begon bij de Poarte. Daarin of daarvoor zal waarschijnlijk een rooster gelegen hebben, die zich hier, evenals bij andere Friese kerken, ook bevond. Want in dr P. Glazema's boek „Gewijde plaatsen in Friesland", blz. 286 lees ik: Ook te Grouw worden onkosten over „rosteren" gemeld (in het Register van Opkomsten). De rooster of roosters „dienden om ongewenste dieren van het kerkhof te houden, tevens misschien dienstbaar om de scheiding tussen geestelijk- en wereldlijk terrein aan te geven en tegelijk een object, waaraan het bijgeloof zijn phantasieën aanknopen kon".

Gaan we door de poort met het opschrift: Tege quod fint (bedek — begraaf — wat geweest is) en slaan we direct rechtsaf, dan komen we op de voormalige Wandeling, daarbij wegdenkende het hek links. Dit, thans straatje, liep als Wandeling verder door voor het zich omboog naar het noorden. Het catechisatielokaal en het huis daar naast zullen wel gedeeltelijk op de Wandeling staan, want in, wat tegenwoordig pastorietuin is, bevinden zich nog enige graven, waaronder dat van dr Eeltsje en zijn broer Tjalling. De Wandeling moet daar achter geweest zijn, vlak voor de pastorie. Een poort daar gaf vanuit de pastorie toegang tot het kerkhof. Zoals bekend droeg het aan de ene kant het Latijnse opschrift: Mors forta vitae (de dood is de poort tot het leven) en aan de andere kant: Vita porta mortis (het leven is de poort tot de dood). Verder wentelde zich de Wandeling aan noordwest- en zuidzijde tot aan de Poarte, waar men nu nog leest: Rege guod crit.

De geleerde dr Obe Postma, die in „De Friesche Kleihoeve" een beschrijving gaf van het latere Friese terpdorp, zegt daarin: „Het kerkhof, dat het middelpunt van het dorp gewoonlijk vormt, was vroeger ook vergaderplaats, rechtplaats en tevens *speelplaats voor de jeugd.*" Van vergaderingen, z.g. Dings, op het Grouwster kerkhof heeft de historie niets overgeleverd, maar bekend is dat het voormalig Koor van de kerk de zetel was van het nedergerecht van de grietenij Idaarderadeel, dat zomers in Idaard en winters in Grouw zitting hield. Dat het kerkhof tevens speelplaats voor de jeugd was, kan blijken uit een klacht van de Ned. Herv. Kerk aan het nedergerecht in de tijd van de Patriotten. Ik vond dat in een oude proclamatieboek van de Grietenij, dat mij op de zolder van het toenmalige gemeentehuis in handen kwam. Toen ik in 1929 de geschiedenis van de Doopsgezinden te Grouw onderzocht. Die klacht hield in, dat onder kerktijd kwajongens het dak van de Herv. Kerk met stenen bekogelden en de godsdienstoefeningen daardoor zeer hinderden. (In een paar artikelen: Grouw in de Patriottentijd, verschenen in Frisia, heb ik die tijd later beschreven.) Verder moet men bedenken, dat voorheen een pad liep over het kerkhof vanaf de Kerkstraat, schuin over naar de Poarte, waarlangs o.a. huisvrouwen uit de omgeving van de kerk zich begaven om water te halen uit de onuitputtelijke regenbak(ken) van de kerk. En op zondagmorgen na kerktijd was het daar druk, want dan verscheen de exteur (veldwachter) onder de luifel van de kerk — tevens grietenij-ingang — en las de huwelijksafkondigingen voor, wat vooral van de zijde van het jongfolk belangstelling trok. „Hwat hawwe wy als jonge fammen dêr in wille hawn", hoorde ik eens een oud vrouwtje tot een vriendin uit haar jeugd zeggen. Het kon daar dus in Dokterom's jeugd zeer druk zijn.

Bovendien moet men niet vergeten, dat weliswaar in de Roomse tijd kerkelijk en geologisch gewijd en ongewijd sterk gescheiden was, maar in de praktijk van het dagelijks leven liepen die begrippen bij de gewone man wel door elkaar. En wat misschien nog meer zegt: men leefde meer vertrouwd met de dood in die tijden, waarin de medische hulp nog in een primitief stadium verkeerde en bij de grote kinderrijkdom, de slechte behuizing, de armoede en gebrek aan enig hygiënisch begrip, de dood haast in ieder gezin kwam. Terwijl het geloof in onsterfelijkheid en hiernamaals het gevoel van verbondenheid met de doden die toch nog woog — naar men hoopte en vertrouwde — in een Hoger leven, de kerkhoven minder afgesloten en zoveel mogelijk aan het oog onttrokken hielden dan tegenwoordig.

Ook trof men in de tijd van dr Eeltsje niet zoveel stenen en houten grafmonumenten aan op de kerkhoven. De jeugd kon dus naar hartelust op het grote grasveld rondom de kerk spelen temidden van de blomkes, dy't de Maitiid mei mylde hân struide over de oude terp. De jongens „roallen, trúz'len sa joalich troch it griene krûd", tot ze bekaf zich neervleiden op het groene tapijt van de oude terp, terwijl de meisjes bikkelden op de platliggende grafstenen.

Aan het einde van zijn gedicht vraagt de dichter: „Ind liz ik it libben ôf. Alde therp, wird den myn hoaf". Lost deze regel feitelijk niet alles op. Dokterom ligt begraven in de grond, die eens bij het kerkhof behoorde. Dat is de therp! Van oude Grouwster als oude Fokke (Seldenrust) en Taeke Haites heb ik indertijd gehoord, dat Dokterom bij zijn leven verzocht had, zijn graf een paar voeten dieper te graven dan gewoonte was. Want hij wilde niet, dat later de kinderen met zijn kootjes zouden kunnen bikkelen. De nabestaanden zullen aan die wens voldaan hebben. Requiescat in pace!

Hilversum. F. H. PASMA.

Van de gemeentelijke Sportdag te Irnsum: boven een brugstand van dames der gymnastiekvereeniging „Sport Staalt Spieren" van Grouw. Daaronder: Ook de heeren van „S.S.S." te Gouw tijdens een brugstand.